mulier instituut

Tussenrapportage

Buitenspelen: uitdagende speelplekken voor kinderen

Hoe ziet een speelplek er idealiter uit volgens de literatuur, experts en de kinderen zelf?

Lisa Wilderink | Tessa ten Tije | Amika Singh

Mulier Instituut | 2024

Buitenspelen: uitdagende speelplekken voor kinderen

Hoe ziet een speelplek er idealiter uit volgens de literatuur, experts en de kinderen zelf?

Mulier Instituut
Lisa Wilderink
Tessa ten Tije
Amika Singh

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut
Utrecht, 4 november 2024
www.mulierinstituut.nl
info@mulierinstituut.nl

Disclaimer
U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.
Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Inhoudsopgave

Buitenspelen: uitdagende speelplekken voor kinderen

1	**Inleiding**	**5**
1.1	Achtergrond	5
1.2	Doelstelling en vraagstelling	7
2	**Onderzoeksmethode**	**9**
2.1	Literatuuronderzoek	9
2.2	Vragenlijstonderzoek	10
3	**Resultaten**	**12**
3.1	Respondenten	12
3.2	Factoren uit de internationale literatuur	13
3.3	Aanvullingen door onderzoekers en praktijkprofessionals	13
3.4	Belangrijkste clusters van factoren	15
3.5	Factoren met invloed op tijd, motorische ontwikkeling, plezier en uitdaging	17
4	**Voorlopige conclusie en vooruitblik**	**19**
4.1	Voorlopige conclusie eerste deel onderzoek	19
4.2	Vooruitblik	20
Bronnen		**22**
Bijlage 1 – Overzicht factoren volgens onderzoekers/professionals		**25**

Hoofdstuk 1

Inleiding

Dit onderzoek gaat over factoren die een rol spelen bij uitdagende speelplekken voor kinderen. In dit eerste hoofdstuk beschrijven we de achtergrond en de doel- en vraagstelling van het onderzoek.

1.1 Achtergrond

Belang van buitenspelen

Buitenspelen is een belangrijk deel van een gezonde ontwikkeling van kinderen. Zo heeft het een positief effect op de fysieke gezondheid (Bento & Dias, 2017). Vaak betekent buitenspelen bewegen. Kinderen die veel bewegen zijn fitter en hebben ze meer energie (Aggio et al., 2017; Lee et al., 2021; Tremblay et al., 2015).

Naast de fysieke voordelen heeft buitenspelen ook een positief effect op de motorische ontwikkeling van kinderen. Het bevordert bijvoorbeeld de ontwikkeling van motorische vaardigheden (Palowski et al., 2023).

Behalve deze fysieke gezondheidsvoordelen heeft buitenspelen ook mentale gezondheidsvoordelen (Beyer et al., 2015; Cheng et al., 2022; Lambert et al., 2019; Spencer et al., 2021). Buitenspelen vermindert stress en angst bij kinderen, wat bijdraagt aan hun ontspanning en algehele welzijn.

Buitenspelen levert ook een positieve bijdrage aan de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Het helpt hen bijvoorbeeld risico's in te schatten, hun grenzen te verkennen en veerkracht te ontwikkelen wanneer iets niet lukt (Boxberger & Reimers, 2019; Cheng et al., 2022). Daarnaast bevordert het creativiteit en probleemoplossend vermogen door bijvoorbeeld nieuwe spelvormen te bedenken (Beyer et al., 2015).

Samen spelen met andere kinderen versterkt bovendien sociale vaardigheden zoals samenwerking, empathie en het oplossen van conflicten, waardoor ze beter voorbereid zijn op het functioneren in de maatschappij (Parent et al., 2020). Verder helpt buitenspelen om het zelfvertrouwen van kinderen op te bouwen en hun autonomie te versterken doordat ze zelf beslissingen mogen nemen (Remmers et al., 2014).

Buitenspelen onder druk

Drie verschillende ontwikkelingen zorgen ervoor dat buitenspelen onder druk staat (Singh, Veldman & De Jonge, 2023).

Ten eerste verandert de vrije tijdsbesteding van kinderen door de beweging naar een prestatiemaatschappij. De nadruk op schoolprestaties leidt tot prioritering van bijvoorbeeld huiswerk. In combinatie met nadruk op prestatiegerichte

sportbeoefening blijft er minder vrije tijd over waarin kinderen kunnen gaan buitenspelen.

Ten tweede leidt de digitalisering van onze samenleving tot meer schermtijd bij kinderen en daarmee ook tot meer zitten en minder bewegen. Kinderen in de leeftijd van 4 t/m 11 jaar zitten gemiddeld 7 uur en 21 minuten per dag (RIVM, VeiligheidNL i.s.m. CBS, 2023).

Ten derde is er in een steeds dichter bebouwd Nederland voor kinderen steeds minder ruimte om buiten te spelen. De verstedelijking en toename van de bevolkingsdichtheid hebben een negatieve invloed op de mogelijkheden van kinderen om in de fysieke en sociale leefomgeving te bewegen. Door de veranderende inrichting van de openbare ruimte worden kinderen steeds minder uitgenodigd en gestimuleerd om te gaan buitenspelen (Bento & Dias, 2019).

De invloed van de inrichting van de openbare ruimte

De inrichting van de openbare ruimte is dus van invloed op het buitenspeelgedrag van kinderen. Tweede Kamerleden Inge Van Dijk en Mohandis stellen dat ze, op de beperkte speelplekken die er zijn, vooral in dicht bebouwde wijken, vaak geen kinderen zien. Zij vragen zich daarom af of de inrichting van speelplekken in de openbare ruimte wel uitdagend genoeg is voor kinderen.

Uit de literatuur blijkt dat kinderen uitdaging belangrijk vinden wanneer zij buitenspelen (Morgenthaler et al., 2023; Wenger et al., 2023). Uitdagend spelen gaat onder andere over avontuurlijk spel. Avontuurlijk spel (*risky play* in het Engels) is ‘een vorm van spelen die spannend en opwindend is en waarbij onzekerheid, onvoorspelbaarheid en verschillende maten van risico nemen een rol spelen’ (Ten Tije et al., 2024).

Of kinderen een speelplek als avontuurlijk ervaren hangt in grote mate af van de inrichting van speelplekken (Farmer et al, 2017), naast bijvoorbeeld de autonomie die ze krijgen en hoeveel risico ze mogen ondernemen van ouders, verzorgers en professionals.

De inrichting van speelplekken is ook van belang als het gaat over de speelwaarde (*play value)* voor kinderen van speelplekken (Woolley & Lowe, 2013). Deze speelwaarde gaat over ‘hoeveel spel eruit gehaald kan worden’ en hoeveel daarmee de emotionele, sociale, fysieke en intellectuele capaciteiten van kinderen worden benut en vergroot.

Bekend is bijvoorbeeld dat de speelwaarde van speelplekken groot is als er veel zintuigelijk waar te nemen is; in verschillende materialen, kleuren en geuren. Ook is de speelwaarde bijvoorbeeld hoog als het spelen verschillende motorische vaardigheden vergt: bijvoorbeeld balanceren, springen, klimmen en rennen. De inrichting van speelplekken hangt via deze speelwaarde ook samen met hoelang kinderen blijven spelen op speelplekken, hoeveel plezier zij ervaren en in hoeverre de motorische ontwikkeling wordt gestimuleerd.

Niet alleen de inrichting van speelplekken is van invloed op of kinderen buitenspelen, hoeveel zij buitenspelen en wat dit voor hen oplevert. Dit hangt namelijk af van veel verschillende factoren. Schermtijd en de focus op huiswerk hebben we al benoemd. Ook is bekend dat individuele kenmerken zoals leeftijd, buurtkenmerken zoals stedelijkheid, de sociale omgeving zoals de aanwezigheid van andere kinderen, en de perceptie van ouders over bijvoorbeeld veiligheid ook van invloed zijn (Willeboordse et al., 2022).

Bovendien zijn deze factoren niet alleen van invloed op buitenspelen, maar ook op elkaar. Of, hoeveel en met welke opbrengsten kinderen buitenspelen is dus het gevolg van een complex systeem van factoren. We focussen ons in dit onderzoek op de inrichting van speelplekken, maar willen daarbij benadrukken dat factoren over de inrichting van speelplekken onderdeel zijn van dat complexe systeem van veel meer factoren die invloed hebben op buitenspelen.[1] De inrichting van speelplekken is slechts één aspect van buitenspelen, en buitenspelen is slechts één aspect van de vrijetijdsbesteding van kinderen.

Tweede Kamerleden Inge Van Dijk en Mohandis verzochten de regering om onderzoek te laten doen naar welke elementen speelplekken moeten bevatten om kinderen maximaal uit te dagen om te gaan buitenspelen. Het Mulier Instituut is gevraagd om dit onderzoek uit te voeren.

1.2 Doelstelling en vraagstelling

Doel

In deze tussenrapportage brengen we in kaart welke factoren over de inrichting van speelplekken van invloed zijn op buitenspelen van kinderen in Nederland in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar. We beschrijven ook of deze factoren volgens onderzoekers en praktijkprofessionals invloed hebben op vier aspecten:

- hoeveel tijd kinderen doorbrengen op speelplekken;
- de motorische ontwikkeling van kinderen;
- het plezier dat kinderen op speelplekken ervaren;
- de uitdaging die kinderen op speelplekken ervaren.

In de eindrapportage die in het begin van 2025 verschijnt, volgt een verdieping over hóé deze factoren van invloed zijn op buitenspelen. Hiervoor gaan we in gesprek met onderzoekers, praktijkprofessionals en kinderen zelf.

[1] Een ander lopend onderzoek van het Mulier Instituut focust zich op het in kaart brengen van alle factoren die van invloed zijn op buitenspelen, en hun onderlinge samenhang. Hierover publiceren we later een wetenschappelijk artikel.

Hoofdvraag en deelvragen

We beantwoorden in deze tussenrapportage de volgende onderzoeksvraag:

> *Welke elementen van de inrichting van speelplekken in Nederland dragen bij aan buitenspelen van kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar?*

Dat doen we aan de hand van zes deelvragen:

1. Welke factoren over de inrichting van speelplekken zijn van invloed op buitenspelen van kinderen (4 t/m 12 jaar), volgens de bestaande literatuur?
2. Welke (aanvullende) factoren over de inrichting van speelplekken zijn van invloed op buitenspelen van kinderen (4 t/m 12 jaar) in Nederland, volgens onderzoekers en praktijkprofessionals?
3. Welke factoren over de inrichting van speelplekken dragen bij aan hoeveel tijd kinderen (4 t/m 12 jaar) in Nederland doorbrengen op speelplekken?
4. Welke factoren over de inrichting van speelplekken dragen bij aan de motorische ontwikkeling van kinderen (4 t/m 12 jaar) in Nederland op speelplekken?
5. Welke factoren over de inrichting van speelplekken dragen bij aan het plezier dat kinderen (4 t/m 12 jaar) in Nederland op speelplekken ervaren?
6. Welke factoren over de inrichting van speelplekken dragen bij aan de uitdaging die kinderen (4 t/m 12 jaar) in Nederland op speelplekken ervaren?

In de eindrapportage die in het begin van 2025 volgt gaan we verder in op:

- hóé deze factoren van invloed zijn op buitenspelen;
- wat het perspectief van kinderen is op de inrichting van speelplekken in Nederland; en
- hoe de factoren over de inrichting van speelplekken samenhangen met andere factoren die van invloed zijn op buitenspelen.

Hoofdstuk 2

Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk beschrijven we de methode die we voor het onderzoek hebben gebruikt.

We beantwoorden de onderzoeksvraag via literatuuronderzoek, vragenlijstonderzoek onder onderzoekers en praktijkprofessionals, interviews met onderzoekers en praktijkprofessionals en gesprekken met kinderen zelf. In deze tussenrapportage beschrijven we de resultaten uit het literatuuronderzoek en het vragenlijstonderzoek.

In de eindrapportage (oplevering begin 2025) vullen we de tussenrapportage aan met de resultaten uit de interviews met onderzoekers/praktijkprofessionals en de dataverzameling bij kinderen.

2.1 Literatuuronderzoek

Op basis van literatuuronderzoek hebben we factoren geïdentificeerd die buitenspelen van kinderen kunnen stimuleren. We hebben daarbij ook de factoren gespecificeerd die de inrichting van de speelplekken betreffen. Dit deden we door middel van een *scoping review* van de literatuur.

Een *scoping review* is een type literatuuronderzoek dat wordt gebruikt om een breed overzicht te geven van het beschikbare bewijs over een bepaald onderwerp of onderzoeksgebied (Munn et al., 2018). We gebruikten in het huidige onderzoek uitsluitend reviewstudies. Dit betekent dat we een review van reviewstudies uitvoerden. Reviewstudies die gaan over welke factoren specifiek bijdragen aan buitenspelen voor kinderen met een beperking, hebben we niet meegenomen.

Data-extractie en clustering van factoren

In de fase van data-extractie hebben we alle relevante bewezen gerelateerde factoren uit tien reviewstudies geëxtraheerd en samengevoegd in een Excel-bestand. Data-extractie betekent het 'filteren' van de relevante informatie uit de geïncludeerde reviewstudies.

De data-extractie van drie reviewstudies werd dubbel uitgevoerd door twee auteurs (T.t.T. en L.W.), waarbij ze eventuele verschillen in interpretatie bespraken om tot overeenstemming te komen. De overige zeven reviewstudies hebben we verdeeld, waarbij de ene onderzoeker de data-extractie uitvoerde en de andere die controleerde.

De geïdentificeerde factoren hebben we ingedeeld op basis van vijf verschillende (sub)categorieën:

- individu-gerelateerde factoren;
- ouder-gerelateerde factoren;

- sociale factoren anders dan ouders;
- omgeving-gerelateerde factoren; en
- speelplek-gerelateerde factoren.

In deze rapportage ligt de focus op de factoren die betrekking hebben op de inrichting van speelplekken. De hele lijst van factoren publiceren we op een later moment gepubliceerd in een afzonderlijke publicatie.

Datasynthese
Na de data-extractiefase hebben we de factoren samengevat en gegroepeerd (datasynthese), waardoor een overzichtelijke lijst van factoren ontstond. Hierbij hebben we dubbelingen in de verzamelde gegevens samengevoegd, factoren die (deels) overlappen samengevoegd en factoren die erg specifiek waren samengevoegd tot grotere concepten. Zo hebben we factoren als 'variatie van speelkeuzes', 'variatie in ontworpen en niet-ontworpen speelvoorzieningen' en 'variatie voor verschillende leeftijden' samengevoegd tot de factor 'variatie op speelplekken'.

Alle factoren uit de Engelstalige reviewstudies hebben we vertaald naar Nederlandse termen, zodat we de uiteindelijke lijst konden presenteren aan de Nederlandstalige respondenten die aan het vragenlijstonderzoek deel hebben genomen.

2.2 Vragenlijstonderzoek

Werving respondenten vragenlijstonderzoek
Voor de werving van respondenten hebben we eerst een lijst samengesteld met contactgegevens van onderzoekers en praktijkorganisaties die kennis en expertise hebben over buitenspelen. De praktijkorganisaties benaderden we via hun algemene e-mailadres met het verzoek deel te nemen aan het onderzoek en advies te geven over wie binnen hun organisatie geschikt zou zijn om de vragenlijst in te vullen.

Daarnaast maakten we gebruik van de sneeuwbalmethode: in de eerste vragenlijst vroegen we de respondenten om namen van andere onderzoekers en praktijkprofessionals door te geven die volgens hen ook onderzoek doen naar buitenspelen of over expertise op het gebied van buitenspelen beschikken. Hierdoor konden we uiteindelijk 43 extra personen toevoegen aan de lijst.

Uiteindelijk hebben we 73 mensen uitgenodigd om de vragenlijsten in te vullen: 22 onderzoekers en 51 praktijkprofessionals.

Eerste ronde vragenlijstonderzoek
De eerste ronde van het vragenlijstonderzoek had als doel de lijst met factoren uit de literatuur aan te vullen met factoren die volgens de respondenten ook van invloed zijn op buitenspelen, maar nog niet op de lijst stonden. De online vragenlijst

bestond uit negen vragen. We vroegen de respondenten om aan te geven of de lijst compleet was en, zo niet, deze aan te vullen.

De factoren hadden we ingedeeld in vijf categorieën:

- individu-gerelateerde factoren;
- ouder-gerelateerde factoren;
- sociale factoren (anders dan ouders);
- omgeving-gerelateerde factoren; en
- speelplek-gerelateerde factoren.

In deze rapportage richten we ons op de speelplek-gerelateerde factoren.

Tweede vragenlijstronde

In de tweede ronde van het vragenlijstonderzoek vroegen we respondenten om de factoren die buitenspelen beïnvloeden te prioriteren.

Uit feedback op de eerste vragenlijst bleek dat respondenten de lijst met factoren uit de literatuur onoverzichtelijk en lang vonden, wat het beantwoorden van de vragen bemoeilijkte. Om het prioriteren makkelijker te maken, hebben we de factoren uit de literatuur, inclusief aanvullingen, geclusterd. Respondenten ontvingen een volledige lijst van deze clusters, met de vraag om maximaal tien clusters van factoren te selecteren die zij als meest invloedrijk beschouwen.

Daarnaast hebben we ze gevraagd welke factoren specifiek over de inrichting van speelplekken van invloed zijn op de volgende vier aspecten:

- de tijd die kinderen op speelplekken doorbrengen;
- de motorische ontwikkeling van kinderen;
- het plezier dat zij beleven op speelplekken; en
- de uitdaging die kinderen ervaren op speelplekken.

Hoofdstuk 3

Resultaten

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van het literatuuronderzoek en de vragenlijsten.

3.1 Respondenten

Van de 73 respondenten die we voor de eerste vragenlijst hebben uitgenodigd, vulden 58 de vragenlijst volledig in (80%). De tweede vragenlijst, waar we ook 73 respondenten voor uitnodigden, vulden 49 respondenten in (67%).

Niet alle respondenten die de eerste vragenlijst invulden, vulden ook de tweede vragenlijst in, en vice versa. In totaal participeerden 19 onderzoekers en 44 praktijkprofessionals in het vragenlijstonderzoek.

We hebben de onderzoekers en praktijkprofessionals gevraagd naar hun aantal jaren werkervaring rond het thema buitenspelen (tabel 3.1).

Tabel 3.1
Aantal jaar werkervaring van de respondenten op het thema buitenspelen

Aantal jaar werkervaring	Onderzoekers (n=19)	Praktijkprofessionals (n=44)
Minder dan 2 jaar	3	2
2-5 jaar	7	5
6-10 jaar	4	8
Meer dan 10 jaar	5	29

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst onder onderzoekers en praktijkprofessionals, 2024.

De praktijkprofessionals die de vragenlijsten invulden, waren veelal werkzaam als ontwerper, stedenbouwkundige, (beleids)adviseur, project- of programmaleider of buurtsportcoach. Ze werkten bijvoorbeeld bij organisaties die overheidspartijen adviseren rondom buitenspelen of bij organisaties die zelf buitenspeelmogelijkheden verzorgen of de inrichting van buitenspelen praktisch mogelijk maken. Ook waren er professionals werkzaam bij organisaties die buitenspelen willen stimuleren door projecten of programma's te initiëren.

De onderzoekers hadden allen ervaring met onderzoek doen naar buitenspelen, vanuit bijvoorbeeld een hogeschool, universiteit of onafhankelijke onderzoeksinstelling.

3.2 Factoren uit de internationale literatuur

In totaal hebben we in dit onderzoek achttien factoren voor de inrichting van de speelplekken geïdentificeerd die van invloed zijn op het buitenspelen van kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar (zie tabel 3.2). Dertien daarvan zijn afkomstig uit de bestaande literatuur.

Een aantal van deze factoren betreft de materialen waaruit de speelplekken bestaan, zoals het type ondergrond (Jerebine et al., 2022; Wenger et al., 2023) en het gebruik van natuurlijke materialen om op en mee te spelen (Lee et al., 2021; Pereira et al., 2024). Ook de aanwezigheid van losse materialen, zoals gerecyclede banden, stenen of touw, is van invloed op het buitenspelen volgens de literatuur (Houser et al., 2022; Pereira et al., 2024).

Een aantal factoren betreft de variatie op de speelplekken (Lee et al., 2021; Visser & van Aalst, 2022; Wenger et al., 2023). Zo worden enerzijds open ruimten op speelplekken genoemd (bijvoorbeeld om balsporten op te doen) (Lee et al., 2023; Wenger et al., 2023) en anderzijds de aanwezigheid van speeltoestellen (Lee et al., 2023, Pereira et al., 2024). Ook de variatie in speeltoestellen, zoals de mogelijkheden voor verschillende spelvormen en speelmogelijkheden voor verschillende leeftijden, zijn van invloed (Peiera et al., 2024; Visser en van Aalst, 2022; Wenger et al., 2023).

Tot slot heeft een aantal van de factoren te maken met voorzieningen op de speelplekken anders dan de speelelementen zelf, zoals de aanwezigheid van picknickfaciliteiten of schone toiletten (Visser & van Aalst, 2022).

3.3 Aanvullingen door onderzoekers en praktijkprofessionals

Aan de hand van aanvullingen door de onderzoekers en praktijkprofessionals in de eerste vragenlijst, hebben we de lijst van factoren op basis van internationale literatuur aangevuld. De aanvulling hebben we in tabel 3.2 oranje gemarkeerd.

Op basis van deze aanvullingen hebben we vijf nieuwe factoren geformuleerd die specifiek de inrichting van speelplekken betreffen:

- aanwezigheid en plaatsing van voldoende zitplekken voor ouders/verzorgers;
- aanwezigheid van attributen waarop kinderen kunnen chillen, hangen, praten, relaxen;
- aanwezigheid van zichtlijnen op speelplekken;[2]
- variatie tussen speelplekken;
- grootte van speelplekken.

[2] Goede zichtlijnen zijn belangrijk zodat ouders vanaf een vaste plek (bijvoorbeeld een bankje) de speelplek goed kunnen overzien. Ook helpen goede zichtlijnen de kinderen om rekening te houden met elkaar.

Hiernaast hebben we op basis van de aanvullingen drie bestaande factoren aangepast:

- De bestaande factor 'Het gebruikte oppervlaktemateriaal op speelplekken' hebben we geherformuleerd naar: 'Type ondergrond op speelplekken (zoals gras, houtsnippers of tegels)'.
- Bij de bestaande factor 'Aanwezigheid van voorzieningen op speelplekken' hebben we de voorbeelden aangepast (van picknickfaciliteiten naar (picknick)bankjes) en extra voorbeelden toegevoegd (watertappunten en prullenbakken).
- De bestaande factor 'Variatie op speelplekken' hebben weaangevuld met een voorbeeld ('variatie in ondergronden').

Tabel 3.2
Factoren over de inrichting van speelplekken die invloed hebben op buitenspelen van kinderen (leeftijd: 4 t/m 12 jaar) volgens de internationale literatuur, inclusief aanvullingen vanuit onderzoekers en praktijkprofessionals (oranje gemarkeerd)

- Ruimtelijke indeling van speelplekken
- Type ondergrond op speelplekken (zoals gras, houtsnippers of tegels)
- Aanwezigheid van speeltoestellen op speelplekken
- Aanwezigheid van natuurlijke elementen op speelplekken
- Aanwezigheid van hoogteverschillen op speelplekken
- Aanwezigheid van omheining op speelplekken
- Aanwezigheid van open ruimte op speelplekken
- Aanwezigheid van schaduw op speelplekken
- Aanwezigheid van losse speelmaterialen/gerecyclede materialen/open materialen (zoals gerecyclede banden, stenen, touw) op speelplekken
- Aanwezigheid van voorzieningen op speelplekken (zoals picknickbankjes, schone toiletten, bankjes, watertappunten, prullenbakken)
- Dichtheid van de speelvoorzieningen op speelplekken
- Variatie op speelplekken (zoals variatie in ondergronden, in speeltoestellen, mogelijkheden voor spelvormen of voor verschillende leeftijden)
- Mogelijkheden voor sociale bijeenkomsten op speelplekken
- Aanwezigheid en plaatsing van voldoende zitplekken voor ouders/verzorgers
- Aanwezigheid van attributen waarop kinderen kunnen chillen, hangen, praten, relaxen
- Aanwezigheid van zichtlijnen op speelplekken
- Variatie tussen speelplekken
- Grootte van speelplekken

3.4 Belangrijkste clusters van factoren

De achttien factoren over de inrichting van speelplekken die van invloed zijn op het buitenspelen van kinderen, hebben we in de tweede vragenlijst samengevoegd tot vijf clusters.[3] We hebben de onderzoekers en praktijkprofessionals in de tweede vragenlijst gevraagd uit de geclusterde lijst van alle factoren (in totaal veertig clusters) maximaal tien clusters van factoren te selecteren die volgens hen de meeste invloed hebben op buitenspelen.

Tabel 3.3. Aantal factoren en aantal clusters

Factoren		Clusters
Uit de literatuur:	Aanvullingen van onderzoekers en praktijkprofessionals:	40 clusters samengesteld
116 factoren die van invloed zijn op buitenspelen geïdentificeerd → waarvan 13 factoren over de inrichting van speelplekken.	83 factoren die van invloed zijn op buitenspelen aangevuld → waarvan 5 factoren over de inrichting van speelplekken.	→ waarvan 5 over de inrichting van speelplekken. → waarvan twee clusters in de top tien van clusters die meeste invloed hebben op buitenspelen.
Totaal: 199 factoren, waarvan 18 over de inrichting van speelplekken		

In tabel 3.4 is te zien hoe vaak de vijf clusters van factoren over de inrichting van speelplekken door de onderzoekers en praktijkprofessionals in hun top tien zijn geselecteerd. De helft van de onderzoekers en praktijkprofessionals (49%) selecteerde het cluster 'Aantrekkelijkheid van speelplekken, zoals uitdaging, ruimte voor nemen van risico, plezier of tevredenheid' als één van de tien clusters van factoren die volgens hen het meest van invloed zijn op buitenspelen.

[3] In het methodehoofdstuk van deze rapportage beschrijven we dat we ervoor hebben gekozen de factoren in de tweede vragenlijst te clusteren om het prioriteren voor de onderzoekers en praktijkprofessionals makkelijker te maken.

Tabel 3.4
Overzicht van het aantal onderzoekers en praktijkprofessionals dat de vijf clusters van factoren over de inrichting van speelplekken selecteerden in de volgens hen tien meest invloedrijke clusters
(aantal onderzoekers en praktijkprofessionals, n= 49)

Cluster van factoren	Aantal onderzoekers (en percentage)
Aantrekkelijkheid van speelplekken zoals uitdaging, ruimte voor nemen van risico, plezier of tevredenheid	24 (49%)
Variatie op of tussen speelplekken in bijvoorbeeld speeltoestellen, ondergronden of voor verschillende leeftijden	19 (39%)
Indeling van speelplekken zoals ondergrond, natuurlijke elementen, omheining of speeltoestellen	9 (18%)
Hoeveelheid ruimte voor kinderen op speelplekken	3 (6%)
Sociale mogelijkheden op speelplekken zoals de aanwezigheid van zitplekken	1 (2%)

Bron: Mulier Instituut, vragenlijst onder onderzoekers en praktijkprofessionals, 2024.

In de top tien van alle veertig clusters op basis van de input van onderzoekers en professionals zijn twee clusters van factoren over de inrichting van speelplekken te vinden (zie het kader hieronder). Dat zijn 'Aantrekkelijkheid van speelplekken zoals uitdaging, ruimte voor nemen van risico, plezier of tevredenheid' op plek vijf en 'Variatie op of tussen speelplekken in bijvoorbeeld speeltoestellen, ondergronden of voor verschillende leeftijden' op plek acht. De andere clusters van factoren in de top tien betreffen factoren die niet over de inrichting van speelplekken gaan.

Top 10 clusters van factoren

Dit is de top tien van clusters van factoren die volgens onderzoekers en praktijkprofessionals de meeste invloed hebben op buitenspelen van kinderen (leeftijd: 4 t/m 12 jaar) in Nederland:

1. mate waarin het kind anderen heeft om mee buiten te spelen zoals broers/zussen of vrienden;
2. betrokkenheid van ouders/verzorgers bij buitenspelen zoals meegaan naar speelplekken of tijd buiten doorbrengen;
3. hoeveelheid (vrije) tijd van het kind om te besteden aan buitenspelen naast bijvoorbeeld school, hobby's of huiswerkbegeleiding;
4. (geschikte) speelomgeving van kinderen zoals beschikbaarheid, nabijheid of dichtheid;
5. aantrekkelijkheid van speelplekken zoals uitdaging, ruimte voor nemen van risico, plezier of tevredenheid;
6. schermgebruik van het kind zoals beschikbaarheid en regels;
7. stimulerende of beperkende maatregelen rondom buitenspelen door ouders/verzorgers/professionals;
8. variatie op of tussen speelplekken in bijvoorbeeld speeltoestellen, ondergronden of voor verschillende leeftijden;
9. percepties van ouders/verzorgers/professionals over veiligheid/risico's van bijvoorbeeld speelelementen, sociale veiligheid of angst voor vreemden;
10. persoonlijkheid van het kind zoals autonomie, zelfvertrouwen of karakter EN Verkeersveiligheid zoals verkeersdrukte of veilige bereikbaarheid van speelplekken.*

* Deze clusters hebben een gedeelde tiende plek

3.5 Factoren met invloed op tijd, motorische ontwikkeling, plezier en uitdaging

We hebben de onderzoekers en praktijkprofessionals gevraagd welke factoren over de inrichting van speelplekken volgens hen van invloed zijn op de volgende vier aspecten:

- hoeveel tijd kinderen op speelplekken doorbrengen;
- hun motorische ontwikkeling op speelplekken;
- het plezier dat zij ervaren op speelplekken; en
- de uitdaging die zij ervaren op speelplekken.

In bijlage 1 is het overzicht te vinden van het aantal onderzoekers en praktijkprofessionals dat heeft aangegeven welke van de achttien factoren over de inrichting van speelplekken van invloed zijn op deze vier aspecten.

De drie factoren die ze het vaakst geselecteerd hebben als van invloed op de hoeveelheid tijd die kinderen op speelplekken doorbrengen zijn:

1. aanwezigheid van schaduw op speelplekken;
2. aanwezigheid van attributen op speelplekken waarop kinderen kunnen chillen, hangen, praten, relaxen;

3. aanwezigheid en plaatsing van voldoende zitplekken op speelplekken voor ouders/verzorgers.

De drie factoren die ze het vaakst geselecteerd hebben als van invloed op de motorische ontwikkeling van kinderen op speelplekken zijn:

1. aanwezigheid van speeltoestellen op speelplekken;
2. variatie op speelplekken (zoals variatie in speeltoestellen, mogelijkheden voor spelvormen, variatie in ondergronden of voor verschillende leeftijden);
3. aanwezigheid van hoogteverschillen op speelplekken.

De drie factoren die ze het vaakst geselecteerd hebben als van invloed op het plezier dat kinderen op speelplekken ervaren zijn:

1. aanwezigheid van hoogteverschillen op speelplekken;
2. variatie op speelplekken (zoals variatie in speeltoestellen, mogelijkheden voor spelvormen, variatie in ondergronden of voor verschillende leeftijden);
3. ruimtelijke indeling van speelplekken EN aanwezigheid van speeltoestellen op speelplekken (beide even vaak geselecteerd).

De drie factoren die ze het vaakst geselecteerd hebben als van invloed op de uitdaging die kinderen op speelplekken ervaren zijn:

1. variatie op speelplekken (zoals variatie in speeltoestellen, mogelijkheden voor spelvormen, variatie in ondergronden of voor verschillende leeftijden);
2. aanwezigheid van attributen op speelplekken waarop kinderen kunnen chillen, hangen, praten, relaxen;
3. aanwezigheid van losse speelmaterialen/gerecyclede materialen/open materialen (zoals gerecyclede banden, stenen, touw) op speelplekken.

Een deel van de onderzoekers en praktijkprofessionals geeft bij factoren die volgens de literatuur van invloed zijn op buitenspelen aan dat deze factor op geen van de vier aspecten invloed heeft (zie de tabel in bijlage 1):

- Zeventien respondenten gaven bijvoorbeeld aan dat 'Aanwezigheid van omheining op speelplekken' niet van invloed is op deze vier aspecten.
- Twaalf onderzoekers en praktijkprofessionals gaven aan dat 'Dichtheid van de speelvoorzieningen op speelplekken' niet van invloed is.
- Elf onderzoekers en praktijkprofessionals gaven aan dat 'Aanwezigheid van zichtlijnen op speelplekken' niet van invloed is.
- Tien onderzoekers en praktijkprofessionals gaven aan dat 'Type ondergrond op speelplekken (zoals gras, houtsnippers of tegels)' niet van invloed is op de vier aspecten.

Hoofdstuk 4

Voorlopige conclusie en vooruitblik

In dit hoofdstuk trekken we voorlopige conclusies uit het eerste deel van dit onderzoek. Vervolgens blikken we vooruit op de rest van het onderzoek.

4.1 Voorlopige conclusie eerste deel onderzoek

Achttien factoren in vijf clusters

In deze tussenrapportage brachten we in kaart welke factoren over de inrichting van speelplekken van invloed zijn op buitenspelen van kinderen in Nederland in de leeftijd van 4 tot en met 12 jaar. In totaal hebben we achttien factoren over de inrichting van de speelplekken geïdentificeerd. Dertien daarvan zijn afkomstig uit de bestaande literatuur. Vijf hebben we op basis van aanvullingen van onderzoekers en praktijkprofessionals aan deze lijst toegevoegd.

Deze achttien factoren zijn over vijf clusters verdeeld:

- de aantrekkelijkheid van speelplekken;
- de variatie op of tussen speelplekken;
- de indeling van speelplekken;
- de hoeveelheid ruimte op speelplekken; en
- de sociale mogelijkheden op speelplekken.

Inrichting speelplek speelt beperkte rol

Volgens onderzoekers en praktijkprofessionals speelt de inrichting van speelplekken geen prominente rol als het gaat om het beïnvloeden van buitenspelgedrag. Slechts twee van de vijf clusters over de inrichting van speelplekken staan in de top tien van meest invloedrijke clusters van factoren:

- aantrekkelijkheid van speelplekken zoals uitdaging, ruimte voor nemen van risico, plezier of tevredenheid; en
- variatie op of tussen speelplekken in bijvoorbeeld speeltoestellen, ondergronden of voor verschillende leeftijden.

Sociale omgeving speelt grote rol

De andere clusters van factoren die met name invloed hebben op buitenspelen, betreffen onder andere de sociale omgeving van het kind. Bijvoorbeeld de clusters over de mate waarin het kind anderen heeft om mee buiten te spelen en de betrokkenheid van ouders/verzorgers die meegaan naar speelplekken (vier van de tien clusters). Ook de hoeveelheid vrije tijd die het kind heeft naast school, hobby's en huiswerkbegeleiding en de persoonlijkheid van het kind blijken van groot belang.

Conclusie: andere factoren belangrijker dan inrichting speelplek

We concluderen daarom dat de inrichting van speelplekken een bijdrage kan leveren om kinderen uit te dagen om buiten te spelen, maar dat andere factoren een

nog belangrijkere rol spelen. Omdat deze factoren allemaal van invloed zijn op buitenspelen, en mogelijk ook op elkaar, is het belangrijk om buitenspelen te zien als de uitkomst van een complex systeem van factoren. Of, hoeveel en met welke opbrengsten kinderen buitenspelen is het gevolg van dat complexe systeem van factoren.

4.2 Vooruitblik

In het volgende deel van het onderzoek gaan we in gesprek met onderzoekers en praktijkprofessionals om de resultaten uit het literatuuronderzoek en de vragenlijsten te bespreken. We halen verdiepende informatie op over hóé de factoren over de inrichting van speelplekken van invloed zijn op het buitenspelen.

We gaan in deze focusgroepen ook dieper in op hoe de factoren over de inrichting van speelplekken samenhangen met andere factoren uit de top tien. En we gaan met kinderen in gesprek over wat volgens hen belangrijk is bij de inrichting van speelplekken.

Over deze verdiepende gesprekken met onderzoekers, praktijkprofessionals en de kinderen zelf publiceren we in het begin van 2025 de eindrapportage.

muller
instituut

Bronnen

Aggio, D., Gardner, B., Roberts, J., Johnstone, J., Stubbs, B., Williams, G., Sánchez, G. F. L., & Smith, L. (2017). Correlates of children's independent outdoor play: Cross-sectional analyses from the Millennium Cohort Study. *Preventive Medicine Reports*, *8*, 10–14. https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2017.07.007

Beyer, K., Bizub, J. M., Szabo, A., Heller, B., Kistner, A., Shawgo, E., & Zetts, C. (2015). Development and validation of the attitudes toward outdoor play scales for children. *Social Science & Medicine*, 133, 253–260. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.10.033

Cheng, T., Brussoni, M., Han, C. S., Munday, F., & Zeni, M. (2022). Perceived Challenges of early childhood educators in promoting unstructured Outdoor Play: An Ecological Systems perspective. *Early Years*, 1–17. https://doi.org/10.1080/09575146.2022.2034140

Farmer, V. L., Williams, S. M., Mann, J. I., Schofield, G., McPhee, J. C., & Taylor, R. W. (2017). The effect of increasing risk and challenge in the school playground on physical activity and weight in children: a cluster randomised controlled trial (PLAY). *International Journal of Obesity*, *41*(5), 793-800.

Houser, N. E., Roach, L., Stone, M. R., Turner, J., & Kirk, S. F. (2016). Let the children play: Scoping review on the implementation and use of loose parts for promoting physical activity participation. *AIMS public health*, *3*(4), 781.

Jerebine, A., Fitton-Davies, K., Lander, N., Eyre, E. L., Duncan, M. J., & Barnett, L. M. (2022). "Children are precious cargo; we don't let them take any risks!": Hearing from adults on safety and risk in children's active play in schools: a systematic review. *International journal of behavioral nutrition and physical activity*, *19*(1), 111.

Lambert, A., Vlaar, J., Herrington, S., & Brussoni, M. (2019). What Is the Relationship between the Neighbourhood Built Environment and Time Spent in Outdoor Play? A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *16*(20). https://doi.org/10.3390/ijerph16203840

Lee, E. Y., Bains, A., Hunter, S., Ament, A., Brazo-Sayavera, J., Carson, V., Hakimi, S., Huang, W. Y., Janssen, I., Lee, M., Lim, H., Silva, D. a. S., & Tremblay, M. S. (2021). Systematic review of the correlates of outdoor play and time among children aged 3-12 years. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, *18*(1). https://doi.org/10.1186/s12966-021-01097-9

Morgenthaler, T., Schulze, C., Pentland, D., & Lynch, H. (2023). Environmental qualities that enhance outdoor play in community playgrounds from the perspective of children with and without disabilities: A scoping review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *20*(3), 1763.

Munn, Z., Peters, M. D., Stern, C., Tufanaru, C., McArthur, A., & Aromataris, E. (2018). Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC medical research methodology*, *18*, 1-7.

Pawlowski, C. S., Madsen, C. D., Toftager, M., Amholt, T. T., & Schipperijn, J. (2023). The role of playgrounds in the development of children's fundamental movement skills: A scoping review. *PLoS one*, *18*(12), e0294296.

Pereira, J. V., Vila-Nova, F., Veiga, G., Lopes, F., & Cordovil, R. (2024). Associations between outdoor play features and children's behavior and health: A systematic review. *Health & Place*, 87, 103235.

RIVM, VeiligheidNL i.s.m. CBS (2023). *Zitgedrag.* https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/zitgedrag#node-zitgedrag

Singh, A., Veldman, S., & De Jonge, M. (2023). *Kinderen en jongeren bewegen minder en hun motoriek gaat achteruit. Kennis- en innovatiescan WP2.* Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/27434/kinderen-en-jongeren-bewegen-minder-en-hun-motoriek-gaat-achteruit/

Spencer, R., Joshi, N., Branje, K., Murray, N., Kirk, S., & Stone, M. (2021). Early Childhood Educator Perceptions of risky play in an outdoor loose parts intervention. *AIMS public health*, *8*(2), 213–228. https://doi.org/10.3934/publichealth.2021017

Ten Tije, T., Van Gorp, M., 't Lam, M., & Singh, A. (2024). *Buitenspelen onder de loep. Inzicht in de definitie van buitenspelen.* Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/27899/buitenspelen-onder-de-loep/

Tremblay, M. S., Gray, C., Babcock, S., Barnes, J. D., Bradstreet, C. C., Carr, D., Chabot, G., Choquette, L., Chorney, D., Collyer, C., Herrington, S., Janson, K., Janssen, I., Larouche, R., Pickett, W., Power, M., Sandseter, E. B. H., Simon, B., & Brussoni, M. (2015). Position Statement on Active Outdoor Play. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, *12*(6), 6475–6505. https://doi.org/10.3390/ijerph120606475

Visser, K., & Van Aalst, I. (2022). Neighbourhood factors in children's outdoor play: A systematic literature review. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, *113*(1), 80-95.

Wenger, I., Lynch, H., Prellwitz, M., & Schulze, C. (2023). Children's experiences of playground characteristics that contribute to play value and inclusion: Insights from a meta-ethnography. *Journal of Occupational Science*, 1-28.

Willeboordse, M., Slot-Heijs, J., Noordzij, M., & Singh, A. (2022). *Buitenspelen in perspectief. Inzicht in de complexiteit van buitenspeelgedrag van Nederlandse kinderen.*

Mulier Instituut. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/26820/buitenspelen-in-perspectief/

Woolley, H., & Lowe, A. (2013). Exploring the relationship between design approach and play value of outdoor play spaces. *Landscape Research*, *38*(1), 53-74.

Bijlage 1 – Overzicht factoren volgens onderzoekers/professionals

In tabel B1.1 geven we een overzicht van het aantal onderzoekers en praktijkprofessionals dat heeft aangegeven dat een factor van invloed is op hoeveel tijd kinderen op speelplekken doorbrengen, de motorische ontwikkeling van kinderen op speelplekken, het plezier dat kinderen op speelplekken ervaren en de uitdaging die kinderen op speelplekken ervaren.

Tabel B1.1
Aantal onderzoekers/professionals dat heeft aangegeven dat een factor van invloed is op verschillende aspecten
(n=45)

	Hoeveel tijd	Motorische ontwikkeling	Plezier	Uitdaging	De factor heeft geen invloed op deze aspecten	Weet ik niet
Ruimtelijke indeling van speelplekken	30	28	33	35	1	3
Type ondergrond op speelplekken (zoals gras, houtsnippers of tegels)	8	14	20	17	10	4
Aanwezigheid van speeltoestellen op speelplekken	27	37	34	35	1	3
Aanwezigheid van natuurlijke elementen op speelplekken	26	22	35	32	1	2
Aanwezigheid van hoogteverschillen op speelplekken	19	32	32	40	1	1
Aanwezigheid van omheining op speelplekken	14	2	11	5	17	6
Aanwezigheid van open ruimte op speelplekken	22	14	22	13	3	11
Aanwezigheid van zichtlijnen op speelplekken	16	4	11	8	11	9
Aanwezigheid van schaduw op speelplekken	37	2	20	3	1	5
Aanwezigheid van losse speelmaterialen/gerecyclede	26	31	36	34	3	1

materialen/open materialen (zoals gerecyclede banden, stenen, touw) op speelplekken						
Aanwezigheid van voorzieningen op speelplekken (zoals (picknick)bankjes, watertappunten, prullenbakken of schone toiletten)	36	1	20	5	1	2
Aanwezigheid van attributen op speelplekken waarop kinderen kunnen chillen, hangen, praten, relaxen	37	7	37	9	0	3
Dichtheid van de speelvoorzieningen op speelplekken	12	8	14	12	12	12
Variatie op speelplekken (zoals variatie in speeltoestellen, mogelijkheden voor spelvormen, variatie in ondergronden of voor verschillende leeftijden)	29	37	38	37	0	1
Variatie tussen speelplekken	30	30	34	33	0	3
Grootte van speelplekken	32	20	28	25	1	6
Mogelijkheden voor sociale bijeenkomsten op speelplekken	31	6	30	11	1	7
Aanwezigheid en plaatsing van voldoende zitplekken op speelplekken voor ouders/verzorgers	37	4	14	4	1	4

Bron: Mulier Instituut.

Lisa Wilderink
l.wilderink@mulierinstituut.nl

Tessa ten Tije
t.tentije@mulierinstituut.nl

Amika Singh
a.singh@mulierinstituut.nl

Mulier Instituut | 2024